

УДК 340.12:349.6:349.41

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.2.52>

ЕКОЛОГІЧНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ТА ПРИРОДОРЕСУРСНИХ ВІДНОСИН: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Слугоцька В.М.,

асистент кафедри соціально-економічних дисциплін

Комунального закладу вищої освіти

«Барський гуманітарно-педагогічний коледж

імені Михайла Грушевського»

ORCID: 0000-0002-2849-8483

Слугоцька В.М. Екологічна функція держави в системі правового регулювання земельних і природоресурсних відносин: теоретико-правовий аналіз.

Стаття присвячена теоретико-правовому аналізу екологічної функції держави в системі правового регулювання земельних і природоресурсних відносин. Актуальність дослідження зумовлена глобальними екологічними викликами, зростанням антропогенного навантаження та потребою сталого розвитку України. Підкреслено, що земля і природні ресурси є не лише економічною основою державності, а й ключовими елементами екологічної безпеки, що потребують узгодженого правового регулювання та ефективного управління.

Автор розкриває зміст екологічної функції держави як системоутворюючого елемента екологічного права, який інтегрує норми конституційного, адміністративного, земельного й природоресурсного законодавства. Визначено основні підходи до її тлумачення, розроблені українськими правознавцями (В.М. Адам, О.В. Петришин, Д.В. Слинько, Р.Б. Тополевський та ін.), і наголошено на її міжгалузевому характері. Зазначено, що функція реалізується у трьох напрямках – нормотворчому, управлінському та контрольному, охоплюючи всі рівні державної діяльності.

Особливу увагу приділено ролі земельних відносин як базового елемента екологічного механізму. Проаналізовано законодавчу та інституційну базу реалізації екологічної функції, підкреслено значення судової та міжнародної діяльності держави, зокрема в контексті імплементації норм права ЄС. Визначено ключові проблеми: фрагментарність регулювання, дублювання повноважень, недостатнє фінансування, низький рівень екологічної культури.

У підсумку обґрунтовано необхідність кодифікації екологічного законодавства, удосконалення Земельного кодексу, запровадження економіко-правових механізмів стимулювання раціонального природокористування та цифровізації екологічного управління. Додатково наголошено, що реалізація екологічної функції держави має ґрунтуватися на принципах екологічної справедливості, прозорості управлінських рішень та участі громадськості у процесах прийняття екологічно значущих рішень. Це сприятиме підвищенню ефективності екологічної політики, забезпеченню конституційного права громадян на безпечне довкілля та інтеграції України у європейський екологічний простір.

Ключові слова: екологічна функція держави; функції держави; природоресурсне право; земельне право; екологічна безпека; сталий розвиток; державне управління; екологічна політика; раціональне природокористування; охорона довкілля.

Sluhotska V.M. The ecological function of the state in the system of legal regulation of land natural resource relations: a theoretical and legal analysis.

The article presents a theoretical and legal analysis of the ecological function of the state within the framework of legal regulation of land and natural resource relations. The relevance of the study is

driven by global environmental challenges, increasing anthropogenic pressure, and the urgent need to ensure sustainable development in Ukraine. It emphasizes that land and natural resources constitute not only the economic foundation of statehood but also key elements of environmental security, requiring coherent legal regulation and effective governance.

The author explores the ecological function of the state as a system-forming element of environmental law, integrating norms from constitutional, administrative, land, and natural resource legislation. The article outlines key interpretative approaches developed by Ukrainian legal scholars (V.M. Adam, O.V. Petryshyn, D.V. Slynko, R.B. Topolevskyi, and others) and highlights its cross-sectoral nature. It is noted that this function is implemented through three main dimensions – normative, administrative, and supervisory – encompassing all levels of state activity.

Special attention is given to land relations as a foundational component of the ecological mechanism, which determines the balance in the use of all natural resources. The legislative and institutional framework for implementing the ecological function is analyzed, with emphasis on the role of judicial and international activities, particularly in the context of EU law integration and compliance with international environmental agreements. The article identifies key challenges: fragmented regulation, overlapping competencies, insufficient funding, and low levels of environmental awareness.

In conclusion, the author substantiates the need for codification of environmental legislation, improvement of Ukraine's Land Code, introduction of modern economic and legal mechanisms to promote rational use of natural resources, and digitalization of environmental governance. It is argued that effective implementation of the ecological function of the state is a prerequisite for environmental security, legal stability, and sustainable societal development. In conclusion, the author substantiates the need for codification of environmental legislation, improvement of Ukraine's Land Code, introduction of modern economic and legal mechanisms to promote the rational use of natural resources, and digitalization of environmental governance. It is argued that effective implementation of the ecological function of the state is a prerequisite for environmental security, legal stability, and sustainable societal development. Furthermore, the study emphasizes the importance of strengthening environmental monitoring, improving public access to ecological information, and developing educational initiatives aimed at promoting environmental awareness among citizens. These comprehensive measures will ensure a more coherent environmental policy, enhance institutional capacity, and contribute to the achievement of Ukraine's long-term environmental and socio-economic goals in line with European standards.

Key words: ecological function of the state; state functions; natural resource law; land law; environmental security; sustainable development; state governance; environmental policy; rational use of natural resources; environmental protection.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних екологічних викликів та зростаючого антропогенного навантаження на довкілля особливої актуальності набуває питання ефективного правового регулювання земельних та природоресурсних відносин. Земля та природні ресурси є не лише економічною основою розвитку держави, а й ключовими елементами екологічної безпеки, що потребують системного та збалансованого управління. Водночас, правова система України досі демонструє фрагментарність у реалізації екологічної функції держави, що проявляється у недостатній узгодженості між екологічним, земельним та природоресурсним законодавством, а також у слабкій інституційній спроможності органів державної влади забезпечувати сталий розвиток.

Наявні нормативно-правові акти часто не враховують комплексного характеру екологічних відносин, що призводить до конфліктів між економічними інтересами та екологічними пріоритетами. Крім того, відсутність чітко визначеної екологічної функції держави в системі правового регулювання ускладнює формування ефективної екологічної політики, знижує рівень правової захищеності природних об'єктів та обмежує можливості громадянського контролю за використанням природних ресурсів.

Таким чином, постає необхідність теоретико-правового осмислення екологічної функції держави як системоутворюючого елементу правового регулювання земельних та природоресурсних відносин. Це дозволить не лише уточнити її зміст і межі, а й сформулювати концептуальні засади для вдосконалення національного законодавства у сфері охорони довкілля.

Метою дослідження є визначення змісту екологічної функції держави та аналіз правових механізмів її реалізації у сфері земельних і природоресурсних відносин.

Стан опрацювання проблематики. Висока соціальна та наукова значущість проблем реалізації екологічної функції держави зумовила зацікавленість ними багатьох фахівців у сфері права, державного управління та екології, серед яких відзначаються В.М. Адам, Ю.А. Ведерніков, В.В. Копейчиков, О.В. Петришин, В.В. Костицький, О.А. Марущак, В.В. Сухонос, Р.Б. Тополевський та Ю.С. Шемшученко. Водночас залишається потреба у теоретико-правовому узагальненні питань, зокрема щодо місця екологічної функції в системі державних функцій, її проявів у земельному й природоресурсному законодавстві та проблем реалізації на практиці.

Виклад основного матеріалу. У сучасній юридичній науці досі не вироблено єдиного підходу до визначення поняття «функції держави». Якщо звернутися до етимології терміна, то з латинської «functio» означає здійснення або діяльність. Саме тому більшість науковців схильні трактувати функції держави як форми її діяльності. Класичним вважається підхід, згідно з яким функції держави – це основні напрями її діяльності, що відображають цілі та завдання держави. Таке розуміння домінує в сучасних наукових працях, зокрема І. Ткаченко, яка визначає функції держави як «основні, соціально значущі напрями її діяльності, зумовлені об'єктивними потребами суспільного розвитку» [1, с. 45].

Наприклад, Н.О. Яворська підкреслює, що функції держави становлять «основні цілеспрямовані та комплексні напрями законодавчо регламентованого впливу держави на суспільні відносини» [2, с. 168]. У свою чергу, С. В. Гайду акцентує увагу на їхній стабільності, зазначаючи, що функції держави мають «тривалий, системний характер, оскільки відображають сталі напрями реалізації її сутності та завдань у певних історичних умовах» [3, с. 6]. Ці підходи поєднують сутність функцій із діяльністю держави, проте не вся державна діяльність автоматично набуває статусу функцій.

Окремі дослідники ототожнюють функції держави з діяльністю її органів, виокремлюючи законодавчу, виконавчу, судову, контрольно-наглядову тощо [4, с. 140]. В.В. Копейчиков, зокрема, наголошує на «роботу всього державного апарату і кожного з його окремих органів» [5, с. 130]. Такий підхід, однак, призводить до підміни понять: функції держави як ширшої категорії та функції державного апарату. Адже функції держави охоплюють не лише діяльність органів влади, а й інших елементів державного механізму – державних підприємств, установ, організацій тощо. Безперечно, між державним апаратом і функціями держави існує тісний зв'язок, оскільки останні реалізуються через діяльність органів влади. Проте це не означає, що функції держави зводяться виключно до діяльності цих органів, адже їхній зміст є значно ширшим.

На думку О.В. Коломоєць, функції сучасної держави слід розглядати як конкретизовані, інституційно та нормативно оформлені напрями реалізації державної діяльності в ключових сферах суспільного життя – економічній, соціальній, правовій, зовнішньополітичній, культурній, екологічній тощо. У межах кожної з цих сфер функції набувають конкретного змісту та реалізуються у відповідній формі [6, с. 43].

Таким чином, функції держави – це основні, стабільні та комплексні напрями її діяльності, що відображають сутність держави та забезпечують реалізацію її призначення.

Однією з таких ключових функцій сучасної держави є екологічна. Її наявність і ефективність свідчать про рівень правової, політичної та соціальної зрілості державного механізму у сфері охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів.

Екологічна функція держави має міжгалузевий характер, оскільки охоплює норми конституційного, адміністративного, земельного, природоресурсного та екологічного права. Відповідно до статей 16, 50 і 66 Конституції України, держава зобов'язана забезпечувати екологічну безпеку, підтримувати екологічну рівновагу, гарантувати кожному право на безпечне довкілля, а також забезпечити відшкодування шкоди, завданої порушенням екологічних прав [7]. Ці положення формують конституційно-правову основу екологічної функції, визначаючи її як одну з провідних соціальних функцій держави у XXI столітті.

У науковій літературі існує кілька підходів до визначення змісту екологічної функції держави. О.В. Петришин визначає екологічну функцію як діяльність держави, що полягає в охороні природи та раціональному використанні природних ресурсів на основі екологічної політики, встановлення екологічних стандартів, запобігання екологічно шкідливій діяльності, здійснення моніторингу та ведення державних кадастрів природних ресурсів [8, с. 105]. В.М. Адам розглядає її як систему напрямів, завдань, цілей та гарантій, що забезпечують екологічну спрямованість держав-

ної діяльності у взаємодії з громадянським суспільством. Він також наголошує, що ця функція не обмежується діями органів державної влади, а формується під впливом об'єктивних (економічних, політичних, технічних, культурних) та суб'єктивних (ідеологія, екологічне виховання) чинників. Екологічна функція держави, за його словами, є складовою механізму гарантування національної безпеки [9, с. 13-15]. Д.В. Слинко розглядає екологічну функцію як встановлення правового режиму природокористування, здійснення заходів щодо захисту населення від шкідливого впливу на довкілля та відновлення порушеної екології [10, с. 101]. Цікавою є позиція Р.Б. Топлевського та В.М. Адама щодо футуристичного виміру цієї функції, яка дозволяє прогнозувати трансформацію суспільства у напрямі екологічних пріоритетів. На їхню думку, здатність людства передбачати та запобігати екологічним катастрофам, зумовленим господарською діяльністю, є критично важливою для його виживання, що підкреслює пріоритетність екологічної складової державної політики [11, с. 55].

У теоретико-правовому аспекті екологічна функція держави є похідною від загальної соціальної функції, але водночас має самостійний характер. Її предметом виступають суспільні відносини щодо використання, охорони та відтворення природних ресурсів, а також забезпечення екологічної безпеки населення. Реалізація цієї функції передбачає взаємодію органів законодавчої, виконавчої та судової влади, а також участь громадськості, що узгоджується з принципом екологічної демократії, закріпленим у Оргуській конвенції 1998 року [12].

Важливою ознакою екологічної функції є її системність та всеохопність. Вона охоплює не лише охорону довкілля, а й питання раціонального використання земель, надр, водних, лісових та біологічних ресурсів, формування екологічної культури, запобігання шкідливому антропогенному впливу. У цьому контексті екологічна функція держави реалізується у трьох взаємопов'язаних напрямках:

Нормотворчому – прийняття законів та підзаконних актів, які регулюють використання і охорону природних ресурсів;

Управлінському – діяльність органів виконавчої влади з реалізації державної екологічної політики;

Контрольному – здійснення державного екологічного нагляду, моніторингу та юридичної відповідальності за порушення природоохоронного законодавства.

Особливе місце у структурі екологічної функції держави посідають земельні відносини, оскільки земля є базовим природним ресурсом, що забезпечує існування інших форм природокористування. Відповідно до статті 14 Конституції України, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [7]. Це положення покладає на державу обов'язок щодо охорони земель, їх раціонального використання та відновлення родючості ґрунтів. Екологічна функція у земельній сфері включає контроль за дотриманням екологічних вимог, рекультивацію порушених територій, формування екологічно збалансованої структури землекористування.

У теорії держави і права екологічна функція відображає еволюцію ролі держави – від охоронця природних ресурсів до активного суб'єкта екологічного управління. Сучасна держава має не лише встановлювати обмеження, а й створювати економіко-правові стимули для раціонального природокористування, запроваджувати механізми компенсації екологічних збитків, підтримувати розвиток «зеленої» економіки. Така трансформація відповідає принципам сталого розвитку, закріпленим у Декларації Ріо-де-Жанейро (1992 р.) та Цілях сталого розвитку ООН (2015 р.).

Отже, екологічна функція держави є складним багаторівневим явищем, що має правову, політичну, управлінську та соціальну природу. Вона є системоутворювальним елементом екологічного права, водночас спираючись на загальні засади теорії держави і права – законність, верховенство права, пріоритет прав людини та суспільних інтересів. Її реалізація у сфері земельних і природоресурсних відносин є практичним виявом конституційного принципу визнання людини, її життя і здоров'я найвищою соціальною цінністю.

Реалізація екологічної функції держави у сфері земельного і природоресурсного права становить практичний вимір екологічної політики, спрямованої на збереження природного потенціалу, підтримання екологічної рівноваги та забезпечення сталого розвитку. Цей процес відображає взаємозв'язок між теоретичними засадами функціонування держави та конкретними правовими механізмами, закріпленими в національному законодавстві. У цьому контексті екологічна функція держави реалізується через законодавчу, виконавчу, контрольну, судову та міжнародну діяльність, кожна з яких має свої специфічні особливості.

Законодавче забезпечення є фундаментальною основою реалізації екологічної функції держави. В Україні сформовано розгалужену систему нормативно-правових актів, що регулюють питання охорони навколишнього природного середовища та використання земельних і природних ресурсів. Основоположним документом виступає Конституція України, яка в статтях 13, 14, 16, 50 і 66 визначає природні ресурси об'єктом права власності Українського народу, встановлює обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку, а громадян – дбати про довкілля [7].

Подальший розвиток конституційних положень реалізується у спеціальному законодавстві, зокрема в Земельному кодексі України, Законі «Про охорону навколишнього природного середовища», Водному кодексі, Лісовому кодексі, Кодексі України про надра, Законах «Про тваринний світ», «Про рослинний світ» тощо. Ці нормативні акти закріплюють екологічні засади природокористування, визначають вимоги до охорони, відтворення та відновлення природних ресурсів, а також встановлюють юридичну відповідальність за порушення природоохоронного законодавства. Вони є формою нормативного втілення екологічної функції держави, яка набуває конкретного змісту через систему правових норм і гарантій.

Особливе значення у цьому контексті мають норми земельного права, оскільки земля є основою життєдіяльності суспільства та просторовою базою для функціонування інших галузей природокористування. У статті 2 Земельного кодексу України зазначено, що одним із завдань земельного законодавства є забезпечення раціонального використання та охорони земель [13]. Відтак держава, реалізуючи свою екологічну функцію, впроваджує правові механізми, спрямовані на відновлення деградованих територій, збереження родючості ґрунтів і формування збалансованої структури землекористування.

Виконавча гілка влади здійснює практичну реалізацію екологічної функції через систему органів державного управління у сфері довкілля та природних ресурсів. Центральним органом виконавчої влади є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, яке формує та реалізує державну політику у сфері екології, земельних і водних ресурсів, надрокористування, поводження з відходами [14, ст. 1]. На регіональному рівні відповідні функції виконують департаменти обласних державних адміністрацій, а також спеціалізовані агентства, зокрема Державне агентство водних ресурсів України та Державне агентство лісових ресурсів України.

У межах виконавчої діяльності реалізація екологічної функції передбачає: розроблення та впровадження державних цільових програм з відновлення земель і деградованих екосистем; проведення екологічного моніторингу стану природних ресурсів; запровадження економічного стимулювання раціонального природокористування (екологічні податки, платежі за користування ресурсами, пільги для екологічно чистих технологій); забезпечення екологічної реабілітації територій, постраждалих внаслідок збройної агресії.

Таким чином, у межах виконавчої влади екологічна функція держави реалізується через екологічне управління, яке має бути науково обґрунтованим, системним і гармонізованим із європейськими екологічними стандартами.

Важливою складовою реалізації екологічної функції є державний контроль та нагляд. Його здійснюють Державна екологічна інспекція України, Держгеокадастр, Державна служба геології та надр, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (у частині охорони земель). Завдяки контрольній діяльності держава забезпечує дотримання вимог екологічного законодавства, виявляє порушення, застосовує заходи адміністративного впливу, а в разі необхідності – ініціює притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності [15, с. 70-71].

Судова влада реалізує екологічну функцію через захист екологічних прав громадян та юридичних осіб. Судова практика демонструє зростання кількості справ, пов'язаних із відшкодуванням екологічних збитків, визнанням незаконними рішень щодо зміни цільового призначення земель, оскарженням дозволів на видобуток корисних копалин без проведення оцінки впливу на довкілля. Особливу роль відіграє Верховний Суд України, який у своїх рішеннях формує екологічну правову позицію, спрямовану на утвердження принципу відповідальності за завдану шкоду довкіллю.

Україна, як учасниця численних міжнародних угод, реалізує свою екологічну функцію також у зовнішньополітичному вимірі. Вона є стороною Організації Конвенції (1998 р.), Паризької кліматичної угоди (2015 р.), Конвенції про біологічне різноманіття (1992 р.) та інших міжнародних актів. У межах процесу євроінтеграції Україна гармонізує своє природоресурсне законодавство з екологічним правом Європейського Союзу, зокрема з Директивою 2004/35/ЄС про відповідальність за шкоду довкіллю та Директивою 2011/92/ЄС щодо оцінки впливу на навколишнє середо-

вище. Таким чином, екологічна функція держави набуває наднаціонального виміру, спрямованого на формування єдиного європейського екологічного простору.

Попри наявність розвиненої нормативної бази, ефективність реалізації екологічної функції держави в Україні залишається обмеженою через низку системних чинників. Серед них – фрагментарність правового регулювання, дублювання повноважень між різними органами, недостатнє фінансування екологічних програм, низька результативність державного контролю, недостатність економічних стимулів до раціонального природокористування, а також наслідки збройної агресії РФ, що спричинили масштабне знищення земель, лісів і водних об'єктів. Важливим є також низький рівень екологічної свідомості населення та органів місцевого самоврядування.

Розв'язання зазначених проблем потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення правових механізмів реалізації екологічної функції держави, створення єдиної системи екологічного управління та посилення участі громадськості у процесах прийняття рішень, що впливають на стан довкілля.

Сучасні екологічні виклики – антропогенне навантаження, воєнні дії, кліматичні зміни, деградація природних екосистем – актуалізують необхідність посилення ролі держави у забезпеченні збалансованого природокористування. Вдосконалення реалізації екологічної функції у земельній та природоресурсній сфері має ґрунтуватися на принципах сталого розвитку, верховенства права, екологічної справедливості, превентивності та відповідальності.

Одним із пріоритетних напрямів є систематизація та кодифікація екологічного законодавства. На сьогодні воно залишається розпорошеним між численними нормативно-правовими актами, що ускладнює його застосування. Прийняття Екологічного кодексу України дозволило б об'єднати ключові норми, принципи та механізми правового регулювання у сфері охорони довкілля, використання та відновлення природних ресурсів.

Окремі уваги потребує оновлення Земельного кодексу України з урахуванням екологічної спрямованості земельних відносин. Зокрема, необхідно розробити чіткі критерії екологічного зонування, встановити правові засади рекультивації деградованих земель, а також запровадити механізми збереження чорноземів як стратегічного національного ресурсу.

Важливим завданням є гармонізація українського законодавства з правом Європейського Союзу, особливо у частині регулювання оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки, управління відходами, запобігання забрудненню ґрунтів і водних ресурсів. Удосконалення законодавчої бази має супроводжуватися впровадженням механізмів екологічної відповідальності, що відповідають європейським принципам «забруднювач платить» та «екологічна реституція».

Для ефективної реалізації екологічної функції держави необхідно забезпечити інституційну узгодженість та прозорість управлінської системи. Доцільним є створення єдиної Національної системи екологічного управління, яка б координувала діяльність усіх центральних і місцевих органів, відповідальних за природокористування. Водночас слід посилити роль органів місцевого самоврядування у здійсненні екологічних повноважень, зокрема щодо контролю за станом земель, управління природно-заповідним фондом, рекультивації порушених територій.

Цифровізація екологічного управління є важливою умовою його модернізації. Розвиток державних екологічних реєстрів, відкритих кадастрів, інтерактивних моніторингових платформ забезпечує прозорість екологічної інформації та підвищує ефективність управлінських рішень. Це відповідає положенням Організації економічного співробітництва та розробленню Організації економічного співробітництва щодо доступу громадськості до екологічної інформації.

Оскільки реалізація екологічної функції держави неможлива без належного економічного забезпечення, необхідним є посилення ролі екологічного оподаткування та запровадження фінансових стимулів для суб'єктів господарювання, які впроваджують екологічно чисті технології.

Невід'ємною умовою вдосконалення екологічної функції держави є підвищення рівня екологічної правосвідомості населення. Держава має створювати умови для екологічної освіти, підтримувати громадські ініціативи у сфері охорони довкілля, стимулювати участь громадян у прийнятті екологічно значущих рішень. Громадські слухання, консультації, участь у судових процесах та процедурах оцінки впливу на довкілля є формами практичної реалізації принципу екологічної демократії.

Висновки. Екологічна функція держави є однією з ключових соціальних функцій сучасної правової держави, що визначає стратегічний напрям її розвитку в умовах глобальної екологічної кризи. Вона відображає здатність держави забезпечувати збалансовану взаємодію суспільства і природи, гарантувати права громадян на безпечне довкілля та створювати умови для раціонального використання земельних і природних ресурсів.

Реалізація цієї функції в Україні здійснюється на законодавчому, управлінському, контрольному, судовому та міжнародному рівнях. Попри наявність розгалуженої нормативної бази, залишаються проблеми фрагментарності правового регулювання, недостатньої ефективності контролю, слабкої екологічної культури та відсутності дієвих економічних стимулів. Тому вдосконалення реалізації екологічної функції держави потребує комплексного підходу, який поєднає реформування законодавства, інституційної системи управління, фінансово-економічних механізмів і розвиток екологічної освіти.

В умовах післявоєнного відновлення України екологічна функція держави набуває особливої ваги як чинник національної безпеки, сталого розвитку та інтеграції до Європейського Союзу. Саме її ефективне здійснення визначатиме рівень екологічної відповідальності держави, якість життя громадян і перспективи майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ткаченко І. Функції держави: проблеми визначення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 3. С. 102–107. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1058> (дата звернення: 14.10.2025).
2. Яворська Н.О. Поняття соціальної функції держави. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2025. Вип. 87: частина 2. С. 166–171. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.24>. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/324847/314871> (дата звернення: 14.10.2025).
3. Гайду С.В. Політична функція держави в умовах воєнного стану: потракткування змісту в наукових дослідженнях. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. № 1. Том 3. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.3.1>. URL: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/14183> (дата звернення: 14.10.2025).
4. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. 10-е вид. Львів: Край, 2008. 224 с.
5. Загальна теорія держави і права : [навч. посіб.] / за ред. В.В. Копейчикова. Київ, 2002. 320 с.
6. Коломоєць О.В. Функції держави у сучасному державознавстві: теоретичні проблеми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 41–44. URL: <https://surl.li/bjvvooy> (дата звернення: 15.10.2025).
7. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
8. Загальна теорія права: підручник / [О.В. Петришин, Д.В. Лук'янов, С.І. Максимов, В.С. Смородинський та ін.]; за ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.
9. Адам В.М. Екологічна функція держави: теоретико-правове дослідження: *автореф. дис. ... канд. юрид. наук*. Харків, 2014. 22 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/190/1/1_Aref.pdf (дата звернення: 18.10.2025).
10. Теорія держави і права: підручник / [О.М. Бандурка, О.М. Головка, О.С. Передерій та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О.М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.
11. Тополевський Р.Б., Адам В.М. Екологічна функція держави в контексті юридичної футурології. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Випуск 33. Том 1. С. 53–56. URL: <https://surl.li/nvuwrpa> (дата звернення: 18.10.2025).
12. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : Міжнародний документ від 25.06.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 19.10.2025).
13. Земельний кодекс України: Закон від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 19.10.2025).
14. Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.2020 р. № 614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/614-2020-%D0%BF> (дата звернення: 19.10.2025).
15. Сохнич А.Я., Богіра М.С., Яремко Ю.І., Стойко Н.Є. Державний контроль за використанням земель. Підручник. Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС, 2018. 240 с.